

Ferdynand Pasternak

"Drogą rad ewangelicznych", Joachim Roman Bar, Warszawa 1978 ; "Ku doskonałości zakonnej", Joachim Roman Bar, Warszawa 1979 :
[recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 24/1-2, 291-294

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

chciałby bliżej poznać proces kodyfikacyjny przyszłego KPK, bogate i rozległe tworzywo prawne, nurty i krytyczne tendencje KPK, bogatej myśli kanonistycznej zarówno ze strony Ustawodawcy, orzecznictwa kościelnego, nauki prawa oraz ortopraktyki pastoralnej. Znad kart tej pozycji edytorskiej należy z wdzięcznością spojrzeć ku Prof. Schmitzowi, który w oryginalnym ujęciu zaprezentował tak kompleksową tematykę kodyfikacyjną z właściwą sobie jasnością logiki i starannością metody kanonicznej. Praca ta jest wreszcie gruntownie udokumentowana wskazaniem źródeł i literatury jak i racjami prawnymi oraz współczesnej myśli teologicznej. Z tych względów stanowi ta edycja poważne źródło poznawcze i pomoc praktycznonaukową zarówno dla kanonisty jak i teologa.

Ks. Zygmunt Labuda

O. Joachim Roman Bar, *Drogą rad ewangelicznych*, Warszawa ATK 1978 ss. 430; tenże, *Ku doskonałości zakonnej*, Warszawa ATK 1979 ss. 221.

Wydawnictwo A.T.K. w Warszawie wydało w krótkim odstępie czasu dwie pozycje książkowe O. prof. J. Bara, z których pierwsza (*Drogą rad ewangelicznych*) ukazała się w ramach wydawnictw *Collectanea Theologica* na dużej poligrafii, przy współautorstwie S. Heleny Brygołówny SNMP, druga zaś — jako praca zbiorowa pod redakcją O. prof. Bara — wydana została na małej poligrafii (*Ku doskonałości zakonnej*). Obie te wartościowe pozycje, poświęcone posoborowej odnowie życia zakonnego — tak pod kątem prawno-organizacyjnym jak i historyczno-teologicznym i ascetycznym — inspirował i w dużej mierze samodzielnie opracował, znany i ceniony (nie tylko w Polsce) badacz i znawca prawa zakonnego O. prof. Bar — autor publikowanych już wcześniej a zakreślonych na dużą skalę studiów nad początkami, historią oraz ustawodawstwem partykularnym „stanów doskonałości” powstałych i działających w Polsce.

Jak potwierdzają to współczesne osiągnięcia i dotychczasowy stan badań, była to inicjatywa bardzo dalekowzroczna, konieczna i owocna. Wiele bowiem zgromadzeń zakonnych żeńskich oraz tzw. 3-cich zakonów i stowarzyszeń tercjarskich, powstałych i działających w Polsce, wymagało pilnie takiego opracowania i tak skrupulatnego a zarazem kompetentnego uporządkowania obowiązującego je ustawodawstwa. Było to konieczne, nie tylko dla ustalenia przez każde z tych zgromadzeń własnej tożsamości, wyjaśnienia swej genezy, posłannictwa, uporządkowania partykularnego prawodawstwa itp., ale było to także konieczne dla weryfikacji kanoniczności tych instytucji, a często też dla uzyskania

przez nie „*decretum laudis*” lub formalnego zatwierdzenia Stolicy św.

A cóż dopiero mówić o ogromie pracy O. prof. Bara nad naukową systematyką tego ustawodawstwa i przygotowanie — poprzez stopniowo publikowane pozycje, poświęcone poszczególnym zgromadzeniom — całościowego jakgdyby studium o charakterze historyczno-prawnym, obejmującego „*Stany doskonałości w Polsce*”. Studia te i publikacje O. prof. Bara (publikowane najpierw w „*Polonia Sacra*” a następnie w „*Prawie Kanonicznym*”) wypełniły dotkliwą lukę w naukowym opracowaniu historii żeńskich zgromadzeń zakonnych w Polsce oraz w uporządkowaniu i systematyce ich ustawodawstwa, stanowiąc równocześnie bezsporny wkład O. prof. Bara do polskiej nauki i solidny plon jego twórczych poszukiwań naukowych — jako Kierownika katedry „*Historii źródeł i literatury prawa kościelnego w Polsce*” na Wydziale Prawa Kanonicznego ATK.

Wytrwale badania archiwalne, które O. Bar przeprowadzał cierpliwie w domach poszczególnych zgromadzeń — porządkując dokumenty, listy, biogramy, piśmiennictwo założycieli i ich najbliższych współpracowników, a przede wszystkim urzędowe akta zarządów oraz statuty, którymi zgromadzenia te się posługiwały — zabrały O. Barowi wiele sił, zdrowia, wiele długich lat żmudnej pracy, ale oddały też odnośnym zgromadzeniom nieocenione przysługi.

Większość tych kwerend i studiów przeprowadzał O. Bar osobiście, ale też posiadał cenną umiejętność wciągania do tych prac osób bezpośrednio zainteresowanych, zwłaszcza członkiń odnośnych zakonów — często jedynych świadków powstania i pierwszych lat działalności własnych zgromadzeń i ich założycieli. Potrafił też — poprzez studia kanonistyczne na ATK — przygotować znaczny zastęp zakonnic, które z czasem stać się miały w tych pracach badawczych jego współpracownikami. Owocem tych zespołowych studiów, prowadzonych pod jego kierunkiem i redakcją, są (oprócz wspomnianych już dzieł i podręczników prawa kanonicznego) omawiane tu dwie ostatnie pozycje książkowe.

Dzieło *Drogą rad ewangelicznych*, pomyslane jako „wprowadzenie do życia zakonnego”, może istotnie w dokonującym się ciągle dziele odnowy posoborowej zgromadzeń zakonnych w Polsce, służyć im nieocenioną pomocą — zwłaszcza w zmodyfikowanym znacznie po soborze procesie formacyjnym. Cel ten omawianego dzieła podkreśla szczególnie Bp Br. Dąbrowski w przedmowie napisanej do niego, gdy mówi: „Dzieło to zawiera umiejętne połączenie najnowszych wymagań Kościoła i myśli posoborowych z doświadczeniami minionych czasów. Będzie ono zatem wielką pomocą w zrozumieniu doskonałości zakonnej i w zastosowaniu środków dla osiągnięcia świętości w stanie zakonnym... będzie pożyteczne zwłaszcza dla osób, poświęcających się

formowaniu zakonnic, a także dla samych nowicjuszek i juniorystek”.

Chociaż dzieli się ono na 4 części i 25 rozdziałów — to właściwie można by go podzielić na dwa podstawowe działy: ascetyczny i prawny. Ten dział „ascetyczny” zawiera kompendium wiedzy teologiczno-moralnej o ślubach, podstawowych zagadnieniach z zakresu życia wewnętrznego (łaska, grzech, pokuta), doktrynę o sakramentach i sakramentaliach, o odpustach, modlitwie i nabożeństwie do Matki Najśw. Natomiast drugi dział „prawny” zawiera ogólne wiadomości o życiu zakonnym (część historyczna), regułach i konstytucjach, o ślubach, życiu wspólnym, apostołstwie i innych obowiązkach zakonnych. Całość stanowi istotnie zwięzły a zarazem wyczerpujący podręcznik formacji zakonnej, pożyteczny zarówno dla moderatorów formacji, jak i wszystkich zainteresowanych praktyczną inicjacją życia zakonnego w nowicjatach. Podręcznika tego typu odczuwało się wielki brak. Każde prawie zgromadzenie dokonywało procesu formacji na własną rękę i modłę, uzależniając często ten proces od inwencji i umiejętności poszczególnych wychowawców. Mając do dyspozycji ten podręcznik — będzie można nie tylko prawidłowo i we właściwie pojętym duchu posoborowym prowadzić dzieło formacji, ale także ujednoczyć ten proces — przynajmniej w podstawowych jego założeniach — w poszczególnych zgromadzeniach zakonnych.

Inny nieco charakter i przeznaczenie ma druga publikacja *Ku doskonałości zakonnej*, której podstawowa część 1-sza opracowana przez O. prof. Bara, ma profil zakonnego prawa administracyjnego — druga zaś (w skład której wchodzi prace wielu autorów) dotyczy ascezy franciszkańskiej i poświęcona jest zgromadzeniom zakonnym opartym na regule zakonu franciszkańskiego.

I ta praca również — zwłaszcza jej część 1-sza — może oddać wielkie usługi wszystkim zakonom i ich zarządom. Zawiera bowiem zasady i zarazem wskazówki praktyczne oraz dyrektywy dotyczące sposobu prowadzenia kancelarii zakonnych, gromadzenia dokumentacji na różnych szczeblach central domowych i kurialnych. Podaje też szczegółowe przepisy i instruktarze w kwestii obowiązujących obecnie norm odnośnie zakładania zakonów, prowincji, domów, obowiązków ciążących na przełożonych. Instruuje kompetentnie w kwestiach praktycznych o dużym znaczeniu prawnym, jak: organizowanie i przeprowadzanie kapituł w zgromadzeniach zakonnych, dokonywanie wizytacji kanonicznych, wymagania związane z poszczególnymi etapami formacji zakonnej itp. Są tu wreszcie przepisy dotyczące opuszczenia zakonu, organizowania przez zakony działalności apostołskiej — na końcu zaś formularze różnego rodzaju podań oraz pism urzędowych, sporządzanych przy różnych okazjach funkcjonowania administracji zakonnej.

I tu powtórzyć trzeba, iż podręcznik ten wydaje się dziś nieodzow-

ny dla wszystkich (szczególnie w zakonach żeńskich), którzy mniej obznajomieni są z licznymi, często nowymi przepisami prawa zakonnego. O zapotrzebowaniu na tego rodzaju publikacje świadczy najlepiej fakt szybkiego stosunkowo wyczerpania całego prawie nakładu.

Sygnalizując te dwie najnowsze publikacje O. prof. Bara i podkreślając ich dużą praktyczną wartość, jako kontynuację i ukoronowanie zarazem jego dotychczasowych badań, wyrazić mu należy za nie szczerą i obiektywną wdzięczność. Wdzięczność tę uzupełnić trzeba życzeniem, aby zapoczątkowany już i częściowo oddany do druku nowy cykl badań z zakresu źródeł polskiej ascezy zakonnej (pisma wybitniejszych założycieli, ich kroniki, zapiski, medytacje ascetyczne itp.), jako wyraz praktyczny realizowanej w Polsce ascezy zakonnej, mógł w pełni zrealizować.

O. Ferdynand Pasternak Z.P.

Elio Gambari, *Consacrati e inviati. Spiritualità e diritto della vita consacrata*, Editrice Ancora Milano, 1979, ss. 679

Spośród wielu pozycji wydanych po zakończeniu Soboru Watykańskiego II, traktujących o życiu według rad ewangelicznych, na szczególną uwagę zasługuje dzieło włoskiego zakonnika Elio Gambari'ego, pt. *Consacrati e inviati. Spiritualità e diritto della vita consacrata*.

W dziele tym Autor omówił w sposób wyczerpujący różne problemy związane z życiem według rad ewangelicznych.

Na wszechstronną znajomość poruszonych przez Gambari'ego zagadnień złożyło się wiele powodów. Do najważniejszych z nich możemy zaliczyć:

1. Jego formację zarówno kanoniczno-historyczną jak i teologiczną. Gambari jest uczniem profesora A. Larraony, wybitnego znawcy prawa zakonnego, pracownika Kongregacji dla spraw Zakonnych oraz późniejszego jej Prefekta.

2. Gambari od wczesnych lat kapłaństwa rozpoczął pracę w Kongregacji dla Spraw Zakonnych przemianowanej przez Pawła VI na Kongregację do Spraw Zakonników i Instytutów Świeckich, w której spełniał i w dalszym ciągu spełnia szereg odpowiedzialnych funkcji.

3. Papież Jan XXIII powołał Gambari'ego na eksperta soborowego do spraw zakonnych.

Tak więc Gambari z racji powierzonych mu i sprawowanych przez niego obowiązków musiał z konieczności szeroko zapoznać się z zagadnieniami dotyczącymi zarówno blasków, jak i cieni realizacji rad ewangelicznych w różnych instytutach zakonnych.

O wyjątkowej kompetencji Gambari'ego w problematyce życia za-